

Oasen en RIVM oefenen samenwerking bij een drinkwaterincident

Op 11 juni jl. om 9.30 uur vertrekken drie meetwagens van het RIVM-terrein naar zuiveringsstation 'De Steeg' in Langerak. Reden: door nog onbekende oorzaak is vermoedelijk een onbekende chemische stof in de zuivering terechtgekomen. Dit scenario vormde het startsein voor een oefening die Oasen en het RIVM onlangs hielden. Ook de VROM-Inspectie en het laboratorium van Vitens in Utrecht waren bij deze oefening betrokken. Doel was het testen van de onderlinge samenwerking en kennismaken met de Milieu Ongevallen Dienst van het RIVM bij een drinkwaterincident. Een oefening waarvan alle betrokkenen veel hebben geleerd.

Aankomst MOD bij zuiveringsstation De Steeg.

Sinds 2007 kan de Milieu Ongevallen Dienst (MOD) van het RIVM ook bij drinkwatercalamiteiten worden ingezet. Dit houdt in dat men ter plekke metingen uitvoert, monsters neemt en analyseert, meetgegevens evalueert op hun toxicologische en gezondheidskundige betekenis én adviseert over de te nemen maatregelen. Om na te gaan of dit in de praktijk ook allemaal werkt, is het van groot belang om

regelmatig te oefenen. Drinkwaterbedrijf Oasen zorgde voor een gefingeerd incident met het drinkwater. Zoals gebruikelijk schakelde men ook het 'eigen' laboratorium in (in dit geval het laboratorium van Vitens in Utrecht) en werd het voorval gemeld aan de regionale VROM-Inspectie. Vier spelers dus die elkaar voor een deel niet kenden en samen tot een goed resultaat moesten zien te komen. Observatoren hielden nauwkeurig bij of de bestaande protocollen

Toelichting bij het zuiveringsproces door medewerkers van Oasen.

en procedures goed werden nageleefd en waar nog wat te verbeteren valt.

Calamiteitenpakket

Cruciaal in de hele oefening was erachter te komen om welke stof(fen) het ging en of dat een ernstig probleem was. Daartoe riep Oasen de hulp in van zowel het laboratorium van Vitens als de MOD. Viel het mee om de stof te achterhalen?

Hennie Gruter, adviseur bij het Vitens Laboratorium: "Ik kreeg de melding over een incident op 'De Steeg' van mijn collega Gerard de Kock. Daarop heb ik Willem de Bruijn van Oasen gebeld en hem geadviseerd om via de meldkamer van VROM de MOD van het RIVM in te schakelen. Op zijn verzoek ben ik direct naar 'De Steeg' gegaan. Onderweg heb ik nagedacht over het analysepakket dat uitgevoerd moest gaan worden na een uitleg van wat er voorgevallen was. Het zogenaamde calamiteitenpakket (ATP, TOC, EGV en bestrijdingsmiddelen, waaronder in ieder geval organostikstof en -fosforverbindingen) is logistiek voorbereid door ons lab. We hadden snel overeenstemming met Oasen welke monsterpunten geanalyseerd dienden te worden. Door de hoge prioriteit van deze monsters waren de resultaten in de loop van de middag bekend. Voor bestrijdingsmiddelen zou het resultaat van het eerste monster 2,5 uur na aankomst op het lab bekend zijn en daarna elk monster een uur later. Toen de MOD arriveerde op 'De Steeg' heb ik verslag uitgebracht over onze acties en daarmee was de bijdrage van het Vitens laboratorium grotendeels afgerond."

Ramon Ramlal, deskundige chemische analyse bij de MOD: "Dit was de eerste keer dat we met de MOD-meetwagens op het terrein van een drinkwaterpomppstation stonden. Omdat het vermoedelijk om bestrijdingsmiddelen ging, hebben we metingen met de GC-MS uitgevoerd. Binnen twee uur hadden we de resultaten. Dat kan bij een echt incident nog sneller, want we hebben nu tijdens de oefening veel gediscussieerd met de mensen van Oasen en koffie gedronken. We hebben met succes een nieuwe methode toegepast om het watermonster voor te bereiden voor analyse met de GC-MS: de Solid Phased Micro Extraction (SPME)."

Wat de chemische analyse betreft vullen de MOD en het waterlaboratorium elkaar aan. Ramlal: "De MOD werkt 'quick and dirty'. Dat komt omdat ik snel wil screenen op zoveel mogelijk stoffen. De precieze concentratie is dan niet zo belangrijk; een grootte-orde is

meestal voldoende voor het crisisteam dat de beslissingen neemt. In het laboratorium kun je je dan toeleggen op de 'target' stoffen die uit zo'n eerste screening zijn gekomen. Dat duurt natuurlijk langer, maar is ook nauwkeuriger."

Bureauploeg

Op basis van de beschikbare informatie kon de bureauploeg van de Milieu Ongevallen Dienst aan de slag. Aanvankelijk was het zoeken naar de bekende speld in de hooiberg, maar toen de eerste analyseresultaten binnen waren, konden vrij vlot de stoffen worden achterhaald. Gelukkig bleek het mee te vallen en bestond geen acuut gevaar voor de volksgezondheid. Susanne Wuijts, drinkwaterdeskundige bij de MOD, zat in de bureauploeg: "Met de databestanden die we bij het RIVM hebben, konden we snel de stofgegevens achterhalen. Het inzicht van de toxicoloog, die door de veldploeg werd ingeschakeld, is daarbij erg belangrijk. We konden ook meedenken over de vraag wat je moet doen met het verontreinigde drinkwater: lozen of ter plekke behandelen? En we hebben daarover Oasen geadviseerd. Ik vind wel dat je als bureauploeg eerder geïnformeerd moet worden over het incident. Dan kun je je alvast voorbereiden en dingen opzoeken die ze in het veld niet zo gauw bij de hand hebben. Ik vond het een goede oefening. Zo krijg je wat meer routine als het er echt op aan komt."

Communicatie

Naast het inzetten van de inhoudelijke expertise is het van groot belang dat de communicatie goed loopt. Voor de oefening was dat beperkt tot de communicatie tussen de verschillende spelers op de locatie en op het eigen kantoor. Eén van de weinigen die alle groepen die meededen goed kent, is Ruud te Welscher, drinkwaterdeskundige bij de VROM-Inspectie. "Uit de eerste informatie die ik 's ochtends van Oasen kreeg, werd mij duidelijk dat volgens het oefenscenario op pompstation 'De Steeg' bij de voorfilters mogelijk een nog onbekende stof in het water terecht was gekomen. Op basis van het tijdstip van de inbraak en de verblijftijd van het water in de zuivering kon worden berekend dat geen verontreinigd water in het distributienet terecht kon zijn gekomen. Omdat de levering was stopgezet, zou dit ook niet meer kunnen gebeuren. De levering was inmiddels overgenomen door een ander pompstation van Oasen. Verder had Oasen zelf direct het Meldpunt VROM gebeld, zodat de MOD ingeschakeld kon worden. Op basis van de meetgegevens en verdere informatie van de MOD kon in ieder geval worden vastgesteld dat geen direct gevaar bestond voor de volksgezondheid en de continuïteit van de drinkwatervoorziening, en dat verdere opschaling niet nodig was. We hebben ook nog de te volgen procedure voor het weer opstarten van zuivering doorgenomen, maar de daadwerkelijke uitwerking daarvan maakte geen deel uit van de oefening. Wat mij betreft was dit een nuttige en geslaagde oefening."

Ten slotte Oasen zelf, waar het zich allemaal afspeelde. Willem de Bruijn, teamleider

Monsternemers aan het werk.

Productie, was de verbindende schakel tussen het waterbedrijf en de andere spelers. "Ik vond het erg leerzaam, een goed initiatief. Goed om zo met elkaar kennis te maken, want wij kenden de Milieu Ongevallen Dienst niet. De dienst was nog nooit bij een drinkwaterbedrijf geweest. Als het echt nodig is, weet je nu wat je van elkaar kunt verwachten. We hadden binnen een paar uur de eerste analyseresultaten. In de praktijk oefenen is toch de beste leermethode."

Leren uit de praktijk

Dit was één van de eerste oefeningen waarbij een probleem met een onbekende stof centraal stond. En dan loopt natuurlijk niet alles volgens het boekje. De belangrijkste punten ter lering zijn:

- De deskundige op het gebied van drinkwatercalamiteiten van de MOD moet het natuurlijke aanspreekpunt voor het drinkwaterbedrijf zijn;
- Informatie over gevaarlijke chemische en microbiologische verontreinigingen

dient bij de deskundigen rechtstreeks beschikbaar te zijn;

- Wat moet je met het water doen als de zuivering en/of reinwaterkelder is verontreinigd? Lozen op het riool is niet altijd een optie, omdat de stoffen problemen in de rioolwaterzuivering kunnen geven.

Verder gaat de MOD zijn analysemethoden en -middelen voor waterverontreinigingen uitbreiden, zodat ook gescreend kan worden op anorganische stoffen, bijvoorbeeld metalen. De komende tijd zullen meer van dergelijke oefeningen worden gehouden. De Milieu Ongevallen Dienst van het RIVM houdt zich aanbevolen voor oefenlocaties.

**Ben Tangena (RIVM)
Marcel Knopper (Oasen)**

Foto's: fotoburo Martin Droog

Meetwagen met GC-MS-apparatuur.

